

Vilija SAKALAUSKIENĖ

DĖL VEIKSMAŽODŽIŲ SU PRIEŠDĒLIU PA- VALENTINGUMO

Struktūrinis ir semantinis sakinio centras yra asmenuojamoji veiksmažodžio forma. Nuo sakinio centro priklauso visi kiti pagrindiniai sakinio elementai ir jų formos. Taigi kiekvieną sakinio sintaksinės sandaros analizę galima pradėti veiksmažodžio charakteristika. Nuo veiksmažodžio turinio ir formos priklauso jo determinantų reikalingumas bei atranka. Sintaksinė veiksmažodžių klasifikacija grindžiama jų valentingumu (Geniušienė 1971:8). Valentingumo tyrinėtojų koncepcijos šiuo klausimu ir lietvių kalbos veiksmažodžių valentingumo problemos plačiai nagrinėjamos N.Sližienės straipsniuose (1978:108–114; 1986:45–91). Kol kas vieningos nuomonės daugeliu svarbiausių valentingumo klausimų nėra (Sližienė 1986:45). S.Kacnelsonas valentingumą "apibrėžė kaip žodžių ypatybę tam tikru būdu realizuotis sakinje ir ieiti į tam tikras kombinacijas su kitais žodžiais. Šitaip suprastas valentingumas apima ne tik subjektinius ir objektinius, bet ir visus aplinkybinius veiksmažodžio ryšius su kitais žodžiais" (Sližienė 1978:108). Valentingumas, kaip nurodo V.Labutis, – " tai žodžio, kaip kalbos sistemos leksinio vieneto, sintagminės sąveikos (santykiių) projektas, kuriame numatoma žodžių, būtinyų, tikėtinų ar tik galimų sąveikų kiekis, tų sąveikų turinys (kokybė) ir realizavimo kokiais nors kalbos elementais orientyrai" (Labutis 1985:65). N.Sližienė valentingumą siūlo tirti kaip daugiasluoksnį reiškinį, kurio pagrindas yra abstrakčiame loginiame-semantiniame lygmenyje, o jo realizacija – konkrečiuose kalbos lygmenyse, semantiniame ir sintaksiame (Sližienė 1978:121). Šiuo valentingumo tyrimo pagrindu bus remiamasi straipsnyje.

Taigi viena valentingumo pusė – sintaksinis valentingumas. "Veiksmažodžio reikšmės sąlygojama ypatybė jungtis su tam tikru skaičiumi jam reikalingu tam tikros formos žodžių vadina įtamprujiu valentingumu" (Sližienė 1986:46). Kita valentingumo pusė yra veiksmažodžio semantinis valentingumas. "Semantinis valentingumas – tai veiksmažodžio nusakomas tikrovės situacijos tam tikra semantinė interpretacija, fiksuojama kaip atitinkamas semantinių funkcijų (aktantų, arba semantinių linksniių) rinkinys" (Sližienė 1986:90). Šiame straipsnyje N.Sližienė mano, kad "veiksmažodis su savo valentiniu palydovais pateikia tik tam tikrą realios situacijos semantinį įvertinimą, kuris gali sutapti arba nesutapti su tos situacijos psichiniu atvaizdu žmogaus sąmonėje" (Sližienė 1986:45). Ankstesniuose darbuose ji teigė, kad veiksmažodžio žymima situacija visiškai atitinka tikrovės situaciją. Toliau N.Sližienė konstatuoja, kad "ta pačią išorinę situaciją gali atitikti skirtinį

veiksmažodžiai, turintys skirtingas semantinių linksnių struktūras, o tai rodo, kad ta situacija jais nusakoma skirtingai: saknio semantinė reprezentacija apima tik tam tikrus išorinės situacijos aspektus” (Sližienė 1986:49).

Ir semantinio, ir sintaksinio valentingumo svarbiausias bruožas – jo būtinumas ar fakultatyvumas. Vieni veiksmažodžio palydovai yra būtini, jų negalima praleisti, kiti – fakultatyvūs. Palydovų būtinumas nustatomas eliminavimo transformacija: ”praleidžiant tai vieną, tai kitą konstituentą, nustatoma, kurie jų yra būtini, o kurie fakultatyvūs. Būtinaisiais palydovais nusakoma ta situacijos dalis, kuri veiksmažodžio reikšmės iškeliamą kaip svarbiausia, aktualiausia” (Sližienė 1986:55). Būtinasis veiksmažodžio valentingumas determinuoja, lemia tam tikrą elementą sakinyje, tuo tarpu nebūtinasis valentingumas rodo, kad tam tikras elementas yra tik galimas, potencialus. Fakultatyvieji palydovai sakinyje pasakomi tada, kai jų teikiama informacija pasidaro aktuali. Taigi fakultatyvusis semantinis valentingumas apibrėžiamas kaip ”labai tikėtinas, bet ne visiškai būtinės” (Tekorienė 1983:99).

Straipsnyje bus aptariami vienos valentinės klasės veiksmažodžiai – trivalenčiai veiksmažodžiai su priešdeliu *pa-*. Tai labai apriboja nagrinėjamų veiksmažodžių skaičių. Priešdėliai atlieka darybinę funkciją, visada riboja veiksmą, rodo jo vienokią ar kitokią baigtį ir leidžia baigtinio veiksmo veiksmažodžius supriehinti su tėstiniu veiksmo veiksmažodžiai. Priešdėlis *pa-* yra prielinksninės kilmės (Paulauskienė 1994:272). Jis išsiskiria iš kityų lietuvių kalbos veiksmažodžių tuo, kad jo atliekamos leksinės funkcijos nėra tokios ryškios. Jis žymiai plačiau už kitus priešdėlius vartojamas tik veikslui reikšti (Paulauskas 1958:366).

Sintaksinė veiksmažodžių klasifikacija pateikiama pagal maksimalų partnerių skaičių, t.y. pagal būtinuosius ir fakultatyviuosius veiksmažodžio palydovus¹. ”Veiksmažodis skiriama prie tam tikros sintaksinės klasės atsižvelgiant į jo turimą palydovų skaičių ar formą, nesvarbu, ar tie palydovai būtini, ar fakultatyvūs” (Sližienė 1986:91).

Trivalenčiai veiksmažodžiai žymi situaciją, kurioje turi dalyvauti trys aktantai. Vadinas, šią situaciją galima fiksuoti predikatu su trimis laisvomis vietomis. Jas turi užpildyti argumentai su savo reikšmėmis.

Ir semantinis, ir sintaksinis veiksmažodžių valentingumas tiksliausiai nustatomas sakinyje, todėl imami išplėstieji sakiniai, veiksmažodis parodomas įvairoje sintaksinėje aplinkoje. Nustatant veiksmažodžių valentingumą, išeities taškas yra veiksmažodžio reikšmė².

Medžiaga rinkta iš ”Dabartinės lietuvių kalbos žodyno” trečiojo leidimo (1993 m.; toliau – DLKŽ) ir ”Lietuvų kalbos žodyno” I–XV tomy (toliau – LKŽ).

Sintaksinėje veiksmažodžių distribucijoje daiktavardis vaidina svarbiausią vaidmenį, nes gali turėti įvairias formas (įvairius linksnius) arba prielinksnių konstrukcijas ir atliliki sakinyje įvairias funkcijas – veiksnio, papildinio

¹ Kitų kalbininkų jie vadinami aktantais, determinantais žr. (Sližienė 1986:46).

² Apie kitų tyrinėtojų nuomonę plačiau žr. (Sližienė 1978:111).

bei aplinkybių.

Priešdėlis *pa-* gali turėti panašią kaip prielinksnio *po* reikšmę – *po kuo*. Ją priešdėlis suteikia veiksmažodžiams, reiškiantiems judėjimą. Pavyzdžiu, *pavažiūoti* "važiuojant kiek pavaryti, pastumti, pavairuoti": *Pavažiavo vežimą po medžiais* (DLKŽ); *pavilkti* "velkant pakisti po apačia"; *Pavilko akečias po stogu* (DLKŽ); *pamesti* "numesti po kuo": *Caras Aleksandras važiavo ir jam bombą po karieta pametė* (LKŽ VIII 69); *pakisti* "kišant padėti po apačia"; *Pakišo pinigus po čiužiniu* (DLKŽ). Visi šie veiksmažodžiai su priešdėliu *pa-* žymi veiksmo kryptį "po kuo nors" arba rodo, "kas po kuo nors padedama" (Galnaitytė 1958:101). Konstrukcijos su prielinksniu *po tą* priešdėlio *pa-* reikšmę dar labiau išryškina. Pavyzdžiu, *pavozti* "uždengti pakiant po apačia": *Pavožė daiktus po statine* (DLKŽ); *paauti* "auti po apačia": *Paauk po kulnu aukšciau, kad netrintu* (LKŽ I 517); *pavilkti* "vilkti (drabužį) po apačia": *Ans Pavelka kailinius po apsiaustu* (LKŽ kartoteka); *pakaišioti* "pakišinėti": *Po stalo kojom pakaišiojau kaladėles, kad aukštesnis būty* (LKŽ V 72).

Iš pateiktyų pavyzdžių ir predikato reikšmių matyti, kad veiksmažodžiai *pavažiūoti*, *pavilkti*, *pamesti*, *pakisti*, *pavozti* reikalauja trijų aktantų: subjektinio, objektinio ir aplinkybinio. Visi aktantai yra svarbūs veiksmažodžiui. Būtinas veiksmažodžio reikšmei objektas, į kurį nukreiptas subjekto atliekamas veiksmas. Jau matėme, kad priešdėlis *pa-* nurodo kryptį ar vietą, todėl veiksmažodžio reikšmei papildyti reikalingas ir aplinkybinis vietas aktantas. Tačiau visi aktantai sakiniuose ne visada pasakyti.

Sakinių semantinė struktūra susideda iš predikato ir trijų aktantų – agento, patiento ir galutinio taško – direktyvo³. Šie aktantai sintaksiškai realizuojami taip: agentą reprezentuoja subjekto vardininkas, patientą – objekto galininkas. Būdingiausia direktyvo realizavimo forma – prielinksninė konstrukcija.

Nemaža veiksmažodžių su šiuo priešdėliu reiškia silpną intensyvumą. Pavyzdžiu: *papliėkti* "kiek pamušti": *Papliekė arklį (su) botagu* (DLKŽ); *paknaibyti* "kiek pagnaibyti, panaršyti": *Paknaibys kiek pirštais duonos minkštima* (LKŽ VI 194). Priešinga šiai priešdėlio *pa-* reikšmė yra, kai jis žymi veiksmo intensyvumą bei stiprumą. Pavyzdžiu, *paduoti* "smarkiai ką padaryti": *Lig pietų keturiese paduosim (gerai papjausime) ir bus rugiai nupjauti* (LKŽ II 891).

Veiksmažodžiai *papuošti* "pagražinti, padabinti": *Šluota kambario nepapuoši* (LKŽ X 934); *papāsakoti* "apsakyti kokį įvykį, atsitikimą"; *Ji grīžo sutemus ir viską papasakojo vyru* (LKŽ IX 449) žymi veiksmo baigtumą. Šie priešdėliniai veiksmažodžiai, kaip ir nepriešdėliniai, reikalauja dviejų objektinių aktantų, plg.: *pāsakoti* "apsakyti kokį įvykį, atsitikimą": *Jis pasakoja pasakas* (LKŽ IX 447). Adresatas čia praleistas, o kitame sakinyje – *Susirinko sykį jauni vyrai nedėlios vakara ir pasakojas viens kitam pasakas* (LKŽ

³ Straipsnyje remiamasi V. Ambrazo ir N. Sližienės pateikta semantinių vaidmenų klasifikacija (Ambrasas 1986:25; Sližienė 1986:51–55).

IX 448) – adresatas aiškiai pasakytas.

Šie veiksmažodžiai: *paraudóninti* "paryškinti raudoną spalvą, padažyti"; *paplóninti* "padaryti plonesnį"; *patámsinti* "padaryti tamsesnį, blogiau apšviestą"; *pastriùkinti* "padaryti striukėsnį, patrumpinti (daiktą)" žymi, kad veiksmo objektas tampa didesnis arba mažesnis negu jis turėtų būti ir reikalauja dviejų objektų, iš kurių vienas turėtų būti priemonė (arba medžiaga), reikalinga šiam veiksmui atlikti. Semantinė valentingumo formulė atrodytų taip:

agentas – predikatas – patientas – instrumentas
A – P – Pt – I.

Kita grupė veiksmažodžių reiškia neilgai trunkantį veiksmą. Šie veiksmažodžiai reikalauja aktantų, nurodančių laiko ribą ar trukmę. Pavyzdžiui: *pablokšti* "pakulti, daužant į ką nors": *Einam pablokšim iki pietų* (LKŽ I 944); *pašérti* "šerti kiek laiko": *Menesj pašerk ir atganysi arklj* (LKŽ XIV 673).

Grupė veiksmažodžių be patiento, realizuojamo objektinės reikšmės galininku, reikalauja aktanto, atliekančio priemonės funkciją ir sakinyje realizuojamo įnagininko linksniu. Šių veiksmažodžių semantinio valentingumo formulė tokia:

agentas – predikatas – patientas – instrumentas
A – P – Pt – I.

Instrumentą realizuojantis įnagininkas rodo daiktą, su kuriuo atliekamas veiksmas ir kuriuo naudojamasi veikiant tiesioginį objektą. Veiksmažodžių žymimo veiksmo priemonę dažniausiai nusako konkretūs daiktavardžiai, kurių įnagininkas reiškia darbo įrankius, susisiekimo priemonę, medžiagą, gyvos būtybės kūno dalis. Pavyzdžiui: *pakaléti* "kiek pakalti": *Kirviu kuolą pakalék* (DLKŽ); *pavažinéti* "pavežioti": *Pavažinék vaiką rogutémis* (DLKŽ); *padeñgti* "apkalti": *Padengiu sienas lentelémis* (LKŽ II 406); *pasiekéti* "tiesiant ranką, lazdą ar pan., paliesti ar paimti"; *Pasiekia rankomis lubas* (DLKŽ). Instrumentas gali būti realizuojamas įnagininku ir prielinksniu *su*. Pavyzdžiui: *pabrūžinti* "patrinti, pabraukyti": *Šitq vielą pabrūžink su pielyčia, kad perlaužtum* (LKŽ I 1105); *pabraukyti* "iter. pabraukti": *Pabrauko aslą su šluota* (DLKŽ); *papliékti* "kiek pamušti": *Papliéké arklj su rykste* (DLKŽ). Šių veiksmažodžių sintaksinės raiškos formulė tokia:

Nn – Vf – Na – Ni / su Ni⁴.

Iš pateiktų pavyzdžių matyti, kad skiriasi veiksmažodžio reiškiamo veiksmo santykis su patientu ir instrumentu. Tas pats veiksmažodis su tiesioginį objektą (patientą) reiškiančiu linksniu rodo vieną santykį, o su netiesioginį objektą reiškiančiu linksniu – kitą. Pavyzdžiui, *pabalžginti* "balzginant pabaidyti": *Pabalžgink kokiu pagaliu iš po stovų vištas* (LKŽ I 627). *Pabalžgink vištas* veiksmas pereina į objektą, o *pabalžgink pagaliu* veiksmas nepereina į objektą, kuris dėl to visiškai nepakinta. Instrumentas atitinka įrankį, priemo-

⁴ Sintaksinio valentingumo modeliai žymimi N.Sližienės pateiktais simboliais (Sližienė 1986:70).

né, kuria subjektas veikia objektą, ir suvokiamas kaip tarpininkas tarp agento ir patiento.

Nagrinėjamiems trivalenčiams veiksmažodžiams su priešdeliu *pa*- instrumentinis įnagininkas yra svarbus ir laikomas objektiniu aktantu.

Visi trivalenčiai veiksmažodžiai su priešdeliu *pa*- reikalauja subjektinio aktanto. Subjektiniai aktantai – tai būtinieji aktantai, nes be jų predikato reikšmė būty ne visai aiški. Šis aktantas rodo, kam sakinyje yra priskiriamas arba gali būti priskirtas (kaip tam tikras požymis) semantinio predikato turinys. Predikato ir aktantų santykiai nusakomi semantinių funkcijų terminais. Svarbiausios semantinės kategorijos: predikatinis požymis (arba predikatas), subjektas ir objektas (Ambrazas 1986:24). Pagrindinis semantinio subjekto bruožas – eiti predikato turinio atskaitos pradžia. Daugeliu atvejų (žr. nagrinėtus pavyzdžius), kai sakinyje nėra veikėjo vardininko, subjekto buvimą rodo veiksmažodžio galūnės. Pavyzdžiu: *papiršti* "pasiūlyti tuoktis": *Papiršk tu jam tą merginą* (DLKŽ); *pakrésti* "paberti, padrabstyti": *Tik pakrésiu kurkiukam varškés, ir nebér* (LKŽ VI 546). Semantinis subjektas ir gramatinis subjektas (veksnys) gali ir nesutapti. Kadangi teiginio loginė struktūra, turinti propozicinės funkcijos pavidalą, nėra tolygi kiekvieno sakinio sintaksinei struktūrai, subjekto ir veksnio sąvokos irgi gali būti siejamos su skirtingais vienetais: ne visi subjektai atitinka veksnius ir ne visi veksniai – subjektus (Ambrazas 1982:7).

Trivalenčiai veiksmažodžiai su dviem objektiniais aktantais buvo aptarti anksčiau, todėl išsamiau panagrinėti reikety trivalenčius veiksmažodžius su aplinkybiniu aktantu. Tarp objektinių ir aplinkybinių vaidmenų galima ižiūrėti skirtumą. Objektiniai aktantai turi įcentrinę kryptį, o aplinkybiniai aktantai – išcentrinę. Kitaip tariant, jie yra šalia veiksmo ribos, beveik visai nekontroliuojami predikato, linkę igyti savarankiškumo. Aplinkybiniai (adverbialiniai) aktantai tarsi sudaro veiksmo foną ir atitinka tradicines aplinkybes (Labutis 1976:76). Tarp adverbialinių vaidmenų pagal konkretų priklausomojo démens santykį su pagrindiniu gali būti skiriami vietas /Loc/, laiko /Temp/, priežasties /Caus/, tikslo /Fin/, krypties /Dir/ vaidmenys. Tačiau ne kiekviena aplinkybė būna aktantu. Semantikoje jos yra salygojančios predikato leksinės reikšmės.

Vietos bei krypties aktantas parodo predikato veikimo sferą erdvėje ir yra reiškiamas įvairiomis prielinksnių konstrukcijomis: prielinksniuose *pas, per* su galininku, *ant, iš, už, nuo, prie* su kilmininku bei prielinksniu *po* su įnagininku. Veiksmažodžiai, kuriems būdinga ši sintaksinio valentingumo struktūra Nn – Vf – Na – į Na, žymi erdvės santykius ir, konkrečiau imant, rodo veiksmo kryptį arba judėjimo kelią. Pavyzdžiu: *pašlúoti* "šluojant pašalinti, nubraukti, pastumti kur": *Iššlavé trobg, nūšlavý neišnešé, pašlavé į paloví i teip paliko* (LKŽ XV 45); *patrukéti* "kiek patraukti": *Patrukék vežimą į šong* (DLKŽ); *palydéti*, plg. lydēti 1: *Oi kas mane mergužélę į namučius palydés?* (LKŽ VII 405); *pabraukti* "braukiant patraukti, pastumti": *Pabrauké į šalį sąšlavas* (DLKŽ); *pavedéti* "kiek pavesti": *Pavedék jį per gatvę* (DLKŽ)

(Nn – Vf – Na – per Na). Šių veiksmažodžių semantinio valentingumo formulė tokia:

A – P – Pt – Dir.

Kai kurie trivalenčiai veiksmažodžiai su objektiniu ir aplinkybiniu aktantu rodo, kad veiksmas yra nukreiptas į vietos vaidmenį atliekančio daikto ribas. Vietos aktantas reiškiamas vietininku, galininku su prielinksniu į. Pavyzdžiui: *paséti* "iberti sekla į paruoštą dirvą": *Paséjo darže vasarinių kviečių* (LKŽ XII 462); *pasiléisti* "išvesti į ganyklą; duoti paesti ganykloje": *Aš pasileidau bérus žirgelius į žalią lanką* (LKŽ VII 274). Veiksmažodžių sintaksinio ir semantinio valentingumo formulės tokios:

Nn - Vf - Na - Ni / į Na

A – P – Pt – Loc

Trivalenčiai veiksmažodžiai su aplinkybiniu vietas aktantu gali žymėti tam tikrą patiento būsenos kitimą. Pavyzdžiui: *pasodinti* "ijkurdinti, apgyvendinti": *I mano namą svetimą pasodino* (LKŽ XIII 281); *padéti* "paguldyti, pakloti, pastatyti kur": *Maišus padéjau ant aruodo* (LKŽ II 450); *pakélti* "padėti ką į aukštesnę vietą": *Pakelk mane ant žemosios šakos* (LKŽ V 542).

Ne mažiau svarbus predikato reikšmei gali būti laiko aktantas. Laiko aktantai žymi laiko tarpa, per kurį veikiamas ar kuriam skiriamas veiksmo objektas. Laiko situaciją nusakantis aktantas realizuojamas galininko arba naudininko linksniais, žyminčiais mato vienetus. Pavyzdžiui: *pagrébtī* "nedaug, truputį, tam tikrą laiką grėbtī": *Pagrébiau valandą šieną* (LKŽ VII 555); *pasidéti* "paguldyti, pakloti, pastatyti kur": *Pasidék pieno nakčiai* (LKŽ VIII 520). Šių veiksmažodžių semantinio ir sintaksinio valentingumo formulės tokios:

Vn - Vf - Na - Na ; Nn - Vf - Ng - Nd
A - P - Pt - Temp ; A - P - Pt - Temp

Laiko tarpus ir laiko momentus, kuriems neprasidejus įvyksta veiksmažodžiu žymimas veiksmas, reiškia įvairios prielinksniinės konstrukcijos: galininkas su prielinksniu *prieš* bei kilmininkas su prielinksniais *iki*, *ligi*. Pavyzdžiui: *pablokšti* "pakulti, daužant į ką nors": *Einam pablokšim iki pietų* (LKŽ I 944), *pamigdýti* "leisti ilgiau pamiegoti": *Jin pamigdo marčią lig pusryčių* (LKŽ VIII 161). Semantinio valentingumo formulė galima apibendrinti taip:

A – P – Pt – Temp.

Kita trivalenčių veiksmažodžių grupė yra su aplinkybiniu priežasties aktantu. Šis aktantas predikato reikšmei taip pat gali būti labai svarbus. Tai tokį predikatinį struktūrų veiksmažodžiai, kurie pasako nepalankius kam nors veiksmus. Priežasties aktantas sakinyje realizuojamas prielinksniinėmis konstrukcijomis: prielinksniais *dėl*, *nuo* su kilmininku bei prielinksniu *už* su galininku. Pavyzdžiui: **1** *paskaūsti* "imti skaudėti": *Žandus paskaudo nuo juoko* (LKŽ XII 785); *paginti* "pavaryti, išvyti": *Pati vyra pagins už girtuoklystę* (DLKŽ). Valentingumo formulės tokios:

Nn - Vf - Na - nuo Ng / už Na

A - P - Pt - Caus

Tarp nagrinėjamų trivalenčių veiksmažodžių su objektiniu ir aplinkybiu aktantu yra ir finityvas — tikslo vaidmuo. Jis nurodo veiksmo tikslą ar siekiamą dalyką; sakinyje realizuojamas kilmininku ar naudininku. Pavyzdžiui: *paūksėti* "ūksint pašaukti": *Paūksėk pjomėjus pietų* (DLKŽ) (Nn — Vf — Na — Ng); *padėti* "išleisti, sunaudoti": *Visą savo uždarbį padėjau tiems reikalams* (LKŽ II 451) (Nn — Vf — Na — Nd). Semantinio valentingumo formulė būty:

A — P — Pt — Fin.

Ši aplinkybinių vaidmenų analizė rodo, kad aplinkybiniai aktantai, kaip ir objektiniai, gali būti būtini ir fakultatyvūs veiksmažodžio palydovai.

Panagrinėjus trivalenčius veiksmažodžius su priešdeliu *pa-*, galima teigti, kad veiksmažodžiai, kuriems priešdėlis suteikia kitą leksinę reikšmę, reikalauja objekstinio ir aplinkybinio aktanto. O tie veiksmažodžiai, kuriems priešdėlis suteikia tik gramatinę reikšmę, reikalauja dviejų objektinių aktantų. Aktantų būtinumą, skaičių, pobūdį lemia veiksmažodžio semantinės ypatybės. Formaliai objektinių ir aplinkybinių aktantų raiška yra įvairesnė negu semantinė.

SUTRUMPINIMAI

A	— agentas
I	— instrumentas
P	— predikatas
Pt	— patientas
Caus	— priežasties funkcija
Fin	— tikslo funkcija
Loc	— vienos funkcija
Temp	— laiko funkcija
Dir	— krypties funkcija
Vf	— veiksmažodžio asmenuojamoji forma
Nn	— nomen (vardažodis), n — nominatyvas
Ng	— genityvas
Nd	— datyvas
Na	— akuzatyvas
Ni	— instrumentalis
Nl	— lokatyvas
/	— žymimi variantai

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

A m b r a z a s V. 1982: Dėl sintaksinių ir semantinių terminų santykio. — *Sintaksės ir semantikos klausimai*, Šiauliai, 6—7.

A m b r a z a s V. 1986: Lietuvių kalbos sakinio sintaksinės ir semantinės struktūros vienetai. — *Lietuvių kalbotyros klausimai* 25, 4—44.

DLKŽ — *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993.

G a l n a i t è E. 1958: Veiksmažodžiai su priešdeliu *pa-* dabartinėje lietuvių kalboje. — *Kalbotyra* 1(1), 101—122.

G e n i u š i e n è E. 1971: Lietuvių kalbos veiksmažodžių sintaksinė klasifikacija. — *Kalbotyra* 23 (1), 7—16.

- L a b u t i s V. 1985: Valentingumas — semantiniai vaidmenys — semantinė struktūra. — *Tarptautinė baltistų konferencija 1985 m. spalio 9—12 d. Pranešimų tezės*, Vilnius, 65—66.
- L a b u t i s V. 1976: *Žodžių junginių problemos*, Vilnius.
- LKŽ — *Lietuvių kalbos žodynas* 3—15, Vilnius, 1956—1991; II leid. 1—2, 1968—1969.
- P a u l a u s k a s J. 1958: Veiksmažodžių priešdilių funkcijos dabartineje literatūrinoje lietuvių kalboje. — *Literatūra ir kalba* 3, 303—453.
- P a u l a u s k i e n ē A. 1994: *Lietuvių kalbos morfologija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- S l i ž i e n ē N. 1986: Lietuvių kalbos veiksmažodžiu valentingumas ir sintaksinė klasifikacija. — *Lietuvių kalbotyros klausimai* 25, 45—96.
- S l i ž i e n ē N. 1978: Veiksmažodžių valentingumo klausimu. — *Lietuvių kalbotyros klausimai* 18, 107—124.
- T e k o r i e n ē D. 1983: Lietuvių kalbos būdvardžio semantinis valentingumas. — *Kalbotyra* 34(1), 97—107.

ZUR VERBALEN VALENZ MIT PRÄFIX PA-

Zusammenfassung

Die Theorie der Valenz ist in den letzten Jahren besonders populär geworden. Die Valenz ist eine Besonderheit der Bedeutung, sie ist nicht nur den Verben, sondern auch den anderen Redearten eigen.

Die Valenz der Verben ist für die Sprachwissenschaft sehr aktuell, weil davon der Aufbau der verbalen Sätze abhängt. Gemäß den Modellen der verbalen Valenz werden grammatisch richtige Sätze gebildet.

Aufsatzsobjekt — dreivalentische Verben mit Präfix *pa-*. Es ist zwei Gruppen der erforschten Verben ausgegliedert:

1) Dreivalentische Verben, die einen subjektischen, objektischen und adverbialen Mitspieler verlangen. Präfix *pa-* erteilt diesen Verben eine andere lexikalische Bedeutung;

2) Dreivalentische Verben, die einen subjektischen und zwei objektische Mitspieler verlangen. Präfix *pa-* erteilt diesen Verben eine rein grammatische Bedeutung.

Das wichtigste Merkmal sowohl der semantischen als auch der syntaktischen Valenz ist ihre Notwendigkeit oder Fakultativität. Manche verbalen Mitspieler sind obligatorisch (damit der Satz einen richtigen grammatischen Aufbau hätte), die anderen — fakultativ.